Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

10.2478/umcsart-2013-0011

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XI, 1 SECTIO L 2013

Instytut Muzyki UMCS

Mirosław Grusiewicz

Problematyka powszechnej edukacji muzycznej w prasie polskiej okresu międzywojennego

Problems of universal music education in the interwar Polish press

Treści związane z szeroko rozumianą powszechną edukacją muzyczną w Polsce okresu międzywojennego znajdziemy w różnorodnej prasie. Głównym ich jednak źródłem są czasopisma dydaktyczno-muzyczne, czasopisma naukowe i popularnonaukowe z zakresu muzyki i nauk muzycznych oraz czasopisma społeczno-kulturalne i religijne. Analizując tytułowy problem, tym właśnie grupom czasopism zechcemy poświęcić uwagę.

W latach 1918-1939 w Polsce nastąpił znaczny rozwój prasy, przede wszystkim z powodu postępu w zakresie technik poligraficznych, druku zdjęć i ilustracji. Prasa staje się tania i ogólnodostępna. W tym okresie powstają specjalistyczne periodyki przeznaczone dla nauczycieli muzyki, chórmistrzów, kierowników orkiestr i zespołów muzycznych, organistów, jak i inna specjalistyczna prasa pedagogiczno-muzyczna. O skali tego rozwoju może świadczyć fakt, iż *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych i wydawnictw ciągłych o tematyce muzycznej*[1] wymienia 119 tytułów czasopism muzycznych wydawanych w latach

[1] *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych i wydawnictw ciągłych o tematyce muzycznej*. Zbiory polskie, oprac. W. Pigła, Warszawa 1991.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

1918-1939, *Bibliografia polskich czasopism pedagogicznych (do 1979 r.)*[2] zaś wymienia aż 432 tytuły periodyków pedagogicznych wydawanych w omawianym okresie.

Największy udział i znaczenie dla powszechnej edukacji muzycznej w okresie międzywojennym miały czasopisma „Muzyka w Szkole" oraz „Śpiew w Szkole" – periodyki przedmiotowo-metodyczne, które najbliżej merytorycznie związane są z obecnie wydawanym w Lublinie „Wychowaniem Muzycznym".

„Muzyka w Szkole"

Czasopismo „Muzyka w Szkole. Miesięcznik pedagogiczno-muzyczny" (1929-1933) wydawane było od 1929 roku jako miesięcznik (10 numerów w roku), a od roku 1931 w numeracji roku szkolnego (nr 1 – wrzesień, nr 10 – czerwiec). Przez cały okres redaktorem naczelnym był Karol Hławiczka[3]. W okresie wydawania periodyku przez Stowarzyszenie Nauczycieli Śpiewu i Muzyki w Szkołach Państwowych i Prywatnych figurował on w stopce redakcyjnej również jako jego wydawca. Przez pierwsze lata periodyk wydawany był w Katowicach – w 1929 roku przez Związek Nauczycieli Śpiewu i Muzyki w Szkołach Państwowych i Prywatnych, w latach 1930-1931 zaś przez Stowarzyszenie Nauczycieli Śpiewu i Muzyki w Szkołach Państwowych i Prywatnych. Od początku 1932 roku (od numeru 5 1931/32) ukazywał się natomiast w Warszawie jako organ Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Czasopismo miało grono stałych współpracowników, uznanych specjalistów w zakresie powszechnej edukacji muzycznej oraz muzykologów reprezentujących różne ośrodki w kraju. W stopce redakcyjnej byli wymieniani: Julia Baranowska-Borowa, Ryta Gnus, Jadwiga Wierzbińska – reprezentujące Warszawę, Bronisława Gawrońska z Wilna, Roman Heising z Poznania, Władysław Linca z Katowic, Gabriel Leńczyk z Krakowa oraz Karol Hławiczka, który podpisywał się jako instruktor śpiewu z Cieszyna. Na łamach czasopisma wypowiadali się również dość często – działający w Warszawie – Tadeusz Joteyko, Stanisław Kazuro, Piotr Maszyński, Tadeusz Mayzner, Stella Szczepkowska, Stefan Wysocki oraz Zofia Lissa ze Lwowa, Faustyn Piasek z Płocka, Jan Seweryński z Lublina, Stanisław Zetowski, Józef Reiss z Krakowa, Flora Szczepanowska z Poznania, Wanda Kurzejówna z Białegostoku.

[2] *Bibliografia polskich czasopism pedagogicznych (do 1979 r.)*, oprac. S. Możdżeń, J. Musiał, Kielce 1981.

[3] *Bibliografia polskich czasopism pedagogicznych* błędnie podaje, iż redaktorem był Władysław Linca, a czasopismo ukazywało się do 1937 roku. Por. *ibid.*, s. 105.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

„Muzyka w Szkole" posiadała pewną stałą strukturę, chociaż nie zawsze konsekwentnie była ona przestrzegana. Podstawową zasadą organizacji materiału było publikowanie wszystkich dłuższych tekstów – niezależnie od ich zawartości merytorycznej – poza działami oraz łączenie drobniejszych tekstów w działy, takie jak Wiadomości z kraju, Wiadomości z zagranicy, Z Życia Stowarzyszenia Nauczycieli Śpiewu i Muzyki, Przegląd prasy, Dział wydawniczy/Nowe wydawnictwa, Recenzje, Kronika. Poza działami publikowano też różne zestawienie bibliograficzne nut, książek, śpiewników, pieśni z repertuaru szkolnego, utworów do słuchania, programy koncertów szkolnych transmitowanych przez Polskie Radio. Dość swobodnie zaś traktowano kolejność zamieszczanych artykułów. Do większości numerów dołączane były osobno zszyte dodatki nutowe, które można było zakupić niezależnie od prenumeraty czasopisma. Zawierały one pieśni ówczesnych kompozytorów, pieśni patriotyczne, opracowania śpiewów ludowych lub opracowania na użytek szkolny repertuaru historycznego muzyki artystycznej. Pieśni najczęściej były opracowywane na jeden, dwa lub trzy głosy.

W periodyku podejmowano różnorodną tematykę. Zamieszczane były teksty z zakresu podstaw teoretycznych edukacji muzycznej, porady metodyczne, jak również informujące o wydarzeniach związanych z edukacją muzyczną.

Numer czasopisma zazwyczaj otwierał artykuł w formie eseju, objaśniający znaczenie i celowość edukacji muzycznej, wskazujący na najważniejsze zadania stawiane w tym obszarze. Były to teksty mówiące o pewnych ideach edukacji muzycznej czy też szerzej traktujące o problemach kultury muzycznej. Sporadycznie, przy okazji rocznic, ważnych ówcześnie wydarzeń, odwoływały się one do historii muzyki. Starano się jednak przy tym poszukiwać kontekstów edukacyjnych i nadawać im wymiar popularyzatorski, a nie muzykologiczny. Ciekawą też formą były teksty opracowywane przez redakcję czasopisma (Karola Hławiczkę), polegające na zestawianiu cytatów różnych osób na określony temat z krótkimi komentarzami. Czasami w jednym numerze zamieszczano kilka tekstów problemowych o podobnych zagadnieniach. Publikowane były też fragmenty znanych monografii pedagogiczno-muzycznych. Warto tu zwrócić uwagę, że na łamach czasopisma wypowiadały się takie osoby, jak Adolf Chybiński, Emil Jaques-Dalcroze, Stanisław Niewiadomski, Józef Reiss, Karol Szymanowski i wiele innych powszechnie znanych autorytetów w swoich dziedzinach[4].

[4] Np.: E. Behne, L. Browne, *Głos dziecka*, „Muzyka w Szkole" [dalej MS] 1932/33 nr 7, s. 151-156; A. Chybiński, *W sprawie krajoznawstwa muzycznego w szkole ogólnokształcącej*, MS 1930 nr 1, s. 1-3; S. Dobrowolski, *Wychowawcze znaczenie muzyki*, MS 1932 nr 4, s. 73-75; S. Dobrzycki, *Kolędy*, MS 1930 nr 12, s. 125-126; F. Konior, *Śpiew kościelny a szkoła*, MS 1930 nr 4, s. 80–81; *Twórczość religijna polska*, MS 1931/32 nr 7, s. 150-152; S. Krynicki, *Muzykalność wsi polskiej i sposoby jej uszlachetnienia*, MS 1931/32 nr 9, s. 189-192; *idem*, *Pieśń jako współczynnik w wychowaniu państwowym wsi*, MS 1932/33 nr 6, s. 121-125; K. Hławiczka, *Umuzykalnienie*

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Dość licznie reprezentowane były w czasopiśmie zagadnienia związane z psychologią muzyki, publikowano teksty dotyczące zdolności muzycznych, muzykalności i wrażliwości, podnoszono również problemy związane z estetyką muzyczną. W „Muzyce w Szkole" znajdziemy teksty wybitnych światowych specjalistów, takich jak Jacob Kwalwasser, Zofia Lissa, Carl E. Seashore[5].

Kilka interesujących tekstów dotyczy historii edukacji muzycznej. Na szczególną uwagę zasługują opracowania, które w sposób przekrojowy naświetlają ważne i interesujące zagadnienia, m.in. związane z rozwojem nauki solfeżu w różnych kulturach na świecie, uproszczonymi zapisami muzyki czy historią wprowadzania do edukacji nowych zasad dydaktycznych[6].

Czasopismo było też autentycznym miejscem ścierania się różnych poglądów, zarówno tych dotyczących spraw szczegółowych, metodycznych, jak i wizji i rozwiązań systemowych oświaty muzycznej. „Gorącymi" tematami były popularne w tamtym okresie Święta Pieśni. Wywoływały one ostre dyskusje na

lekcji muzyki, MS 1931 nr 5, s. 97-101; *idem*, *Nauczanie muzyki jako czynnik wychowawczy*, MS 1931/32 nr 6, s. 113-120; *idem*, *Rozśpiewanie – nowe hasło nauczania śpiewu*, MS 1932 nr 3, s. 49--52; *idem*, *Detonacja w śpiewie*, MS 1932/33 nr 8, s. 175-179; *idem*, *Spór o drogę w nauczaniu muzyki*, MS 1932/33, nr 9-10, s. 203-209; E. Jaques-Dalcroze, *Muzyka a dziecko*, MS 1931 nr 1, s. 7-13; T. Joteyko, *Śpiew, czy muzyka*, MS 1930 nr 3, s. 49-54; *idem*, *Muzyka w szkole jako czynnik kultury narodowej*, MS 1931 nr 6, s. 129-132; J. Loeblowa, *Umuzykalnienie młodzieży szkolnej*, MS 1929 nr 5, s. 74-77; S. Niewiadomski, *Rok 1930 w życiu Fr. Szopena*, MS 1930 nr 11, s 197-200; ks. W. Orzech, *Śpiew kościelny a szkoła*, MS 1930 nr 4, s. 75-80; nr 5, s. 103-107; nr 6-7, s. 124-126; nr 8-9, s. 154-158; S. Rączka, *O uporządkowanie pieśniarstwa polskiego*, MS 1930 nr 5, s. 98-103; *idem*, *Pieśń ludowa w szkole* , MS 1932/33 nr 7, s. 147-151; J. Reiss, *Czy należycie cenimy muzykę polską*, MS 1932 nr 1, s. 1-4; J. J. Rousseau, *O nauczaniu muzyki* (wyjątek z „Emila"), MS 1932/33 nr 6, s. 133-134; F. Sachse, *Lutnia i gitara wśród młodzieży szkolnej*, MS 1930 nr 12, s. 241-244; G. Shaw, *Nowe drogi w wychowaniu muzycznem*, MS 1931/32 nr 10, s. 219-223; F. Szczepanowska, *Znaczenie nauki solfeżu, jej cel i główne zasady wytyczne*, MS 1929 nr 10, s. 136-138, nr 11, s. 153-156; K. Szymanowski, *Wychowawcza rola kultury muzycznej w społeczeństwie* (streszczenie), MS 1931 nr 1, s. 13-16; J. Wierzbińska, *Czem jest pieśń w życiu dziecka?,* MS 1931 nr 1, s. 3-7; *eadem*, *Rola śpiewu w rozwoju dzieci upośledzonych umysłowo*, MS 1932/33 nr 9-10, s. 209-215; S. Wysocki, *Śpiew, muzyka, umuzykalnienie*, MS 1930 nr 3, s. 54-58; nr 4, s. 74-75.

[5] Np.: K. Hławiczka, *Pomiary wrażliwości słuchowej i muzykalności*, MS 1930 nr 12, s. 226--230; J. Kwalwasser, *Testy muzykalności*, MS 1931 nr 3, s. 50-54; nr 4, s. 79-85; nr 5, s. 101-104; Z. Lissa, *Z psychologii muzycznej dziecka*, MS 1931/32 nr 2, s. 26-33; nr 3, s. 49-60; nr 4, s. 73-75; *eadem*, *Psychologia współczesna a wychowanie muzyczne*, MS 1931/32 nr 7, s. 137-143; *eadem*, *Twórczość muzyczna dziecka w świetle psychologii i pedagogiki*, MS 1932/33 nr 7, s. 141-145; nr 8, s. 165-174; nr 9-10, s. 192-203; C. E. Seashore, *Poczucie rytmu*, MS 1931/32 nr 3, s. 60-67.

[6] Np.: M. Chevais, *Zasada poglądowości w nauczaniu muzyki*, MS 1932 nr 4, s. 76-79; K. Hławiczka, *Tołstoj jako nauczyciel śpiewu*, MS 1929 nr 2, s. 17-19; *Przyczynek do historii polskich śpiewników szkolnych*, MS 1931/32 nr 8, s. 162-169; *Louis Bocquillon Wilhem*, MS 1931/32 nr 9, s. 193-197; T. Joteyko, *Cyfrowe pismo muzyczne*, MS 1931/32 nr 8, s.169-174; K. Kurdzielówna, *Wychowanie muzyczne w świetle wieków*, MS 1931/32 nr 2, s. 32-36; G. Schünemann, *Pochodzenie i znaczenie solmizacji*, MS 1931/32 nr 4, s. 75-84.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

temat ich znaczenia i kształtu. Tematem budzącym kontrowersje były metody względne i absolutne w nauce solfeżu[7]. Sporo też miejsca zajmowały również problemowe teksty o edukacji muzycznej za granicą[8] oraz przedruki z publikacji zagranicznych autorów, które wzbogacały polską myśl dydaktyczną[9].

„Muzykę w Szkole" charakteryzowała równowaga między tekstami o charakterze ogólnym i teoretycznym, mającymi kształtować przekonania pedagogiczne nauczycieli, a praktyczno-metodycznymi, które bezpośrednio miały pomagać w pracy szkolnej i inspirować do podejmowania określonych działań.

W tym drugim zakresie elementem wiodącym były scenariusze zajęć, zamieszczane w prawie każdym numerze. Przybierały one formę sprawozdania z odbytach już lekcji. Redakcja wskazywała czas i miejsce opisywanego zdarzenia, wykorzystane podręczniki oraz osobę prowadzącą zajęcia. W sprawozdaniach tych zawarty był również kontekst sytuacyjny, opis klasy, warunków itp., jak również ocena działań nauczyciela i uczniów oraz wskazanie uzyskanych rezultatów, ewentualnie popełnianych błędów. Opisy zajęć posiadały różny stopień szczegółowości. Niektóre skupiały się na czynnościach nauczyciela, niektóre wręcz przeciwnie – na reakcjach uczniów; niektóre pisane były w czasie teraźniejszym, pełniąc rolę stenogramu z zajęć, inne opisywały lekcje w czasie przeszłym i w trzeciej osobie. Scenariusze były bogato ilustrowane przykładami nutowymi, zamieszczanymi przede wszystkim w celu lepszego zrozumienia poruszanych zagadnień. Część z nich to przykłady ćwiczeń, melodii i piosenek do wykorzystania bezpośrednio w klasie. W czasopiśmie znajdziemy opisy lekcji przeprowadzonych, między innymi, przez: Julię Baranowską-Borową, Waleriana Batko, Halinę Czaykowską, Stanisławę Drabczyńską, Rytę Gnus, Władysława Goclona, Karola Hławiczkę, Józefę Skarbek-Kiełłczewską, Franciszka Koniora, Wandę Kurzejówną, Antoniego Maciejewskiego, Gustawa Moissla, Jadwigę Wierzbińską. Niektóre numery zawierały również scenariusze przedstawień, in-

[7] Np.: J. Baranowska-Borowa, *„Święto Pieśni" z powodu artykułu p. Heisinga*, MS 1932 nr 4, s. 81-82*; eadem*, *Z powodu artykułu prof. Joteyki*, MS 1930 nr 4, s. 82-83; K. Hławiczka, *„Zamieszka muzyczna"*, MS 1932/33, nr 5, s. 96-103; S. Kazuro, *Moja odpowiedź na referat p. dr St. Ludkiewicza*, MS 1929 nr 5, s. 77-80; T. Mayzner, *Święto Pieśni*, MS 1932 nr 4, s. 80-81; P. Mooss, *O systemie czterolinii St. Wysockiego*, MS 1931/32 nr 6, s. 120-122; F. Szczepanowska, *Słuch absolutny, czy słuch relatywny?*, MS 1929 nr 5, s. 80-82.

[8] Np.: J. Chmara, *Z podróży po Niemczech*, MS 1929 nr 10, s. 139-141; K. Hławiczka, *Historia i znaczenie „Ruchu Młodych" (Jugendbewegung) w Niemczech*, MS 1930 nr 2, s. 30-34; *idem*, *Renesans muzyczny w szkołach amerykańskich*, MS 1930 nr 6-7, s. 126-129; M. Puchner, *Nauka śpiewu we Włoszech*, MS 1929 nr 4, s. 56-58; Redakcja, [artykuł opracowany na podstawie wielu autorów] *Najnowsze pomysły i kierunki w wychowaniu muzycznym*, MS 1930 nr 12, s. 235-241.

[9] Np.: B. L. Blyler, *Pięć poziomów nauczania muzyki*, MS 1931/32 nr 5, s. 104-106; A. Greiner, *Pierwsze ćwiczenia głosowe*, MS 1929 nr 11, s. 161-166, nr 12, s. 187-188; I. Schreiber, *Lekcja śpiewu w szkole wiedeńskiej*, MS 1931/32 nr 7, s. 156-158.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

scenizacji, układów tanecznych i choreograficznych oraz audycji szkolnych[10]. W czasopiśmie publikowano też całe programy i komentarze do programów szkolnych[11].

Poza scenariuszami do typowych tekstów dydaktyczno-metodycznych należały porady dotyczące realizacji szczegółowych zagadnień dydaktycznych, w tym określonych form kontaktu z muzyką. Poza śpiewem wiodącymi tematami były rytmika Jaquesa-Dalcroze'a, nauka słuchania muzyki (audycje muzyczne) oraz metody względne nauczania śpiewu – tu przede wszystkim metoda Tonic Solfa[12].

[10] Np.: K. Hławiczka, *Słowo wstępne na koncercie szkolnym*, MS 1932/33 nr 7, s. 156-159; J. Kaźmierczakowa, *Inscenizacja piosenki*, MS 1932/33 nr 9-10, s. 228–232; W. Kurzejówna, *Inscenizacja kolęd*, MS 1930 nr 3, s. 54-66; Z. Madejski, *Tańce kaszubskie*, MS 1931/32 nr 8, s. 175-178; Z. Meissnerówna, *Opera dziecięca w szkole. Pory roku*, MS 1932/33, nr 3, s. 57-66, nr 4, s. 85-87; nr 7, s. 134-135.

[11] Np.: K. Hławiczka, *Nowy program nauki śpiewu w szkole powszechnej*, MS 1932/33 nr 9-10, s. 189-192; G. Leńczyk, *Uwagi do programu nauki śpiewu w szkołach powszechnych*, MS 1929 nr 1, s. 4-7, nr 2, s. 20-22; J. Baranowska-Borowa, *Uwagi do wykonania programu*, MS 1929 nr 4, s. 58-60.

[12] Np.: J. Baranowska-Borowa, *Szkolne audycje muzyczne*, MS 1929 nr 12, s. 180-182; W. Blacha, *Tańce śląskie*, MS 1931 nr 6, s. 149-151; J. Gache, *Audycje muzyczne*, MS 1930 nr 6-7, s. 122-124; nr 8-9, s. 151-154; B. Gawrońska, *Uroczystość szkolna a nauka śpiewu*, MS 1930 nr 11, s. 209-210; R. Gnus, *Szerzenie kultury muzycznej wśród młodzieży szkolnej*, MS 1929 nr 1, s. 8-9, nr 2 s. 23-25; *idem*, *Uczenie pieśni ze słuchu*, MS 1930 nr 5, s. 110-111; *idem*, *Piękno na lekcjach śpiewu*, MS 1930 nr 1, s. 3-5; *idem*, *Chór szkolny*, MS 1930 nr 6-7, s. 129-132; *idem*, *Audycje muzyczne w szkole powszechnej*, MS 1930 nr 10, s. 186-189; *idem*, *Piękno wykonania pieśni*, MS 1930 nr 10, s. 189-191; *Audycje poświęcone Moniuszce*, MS 1930 nr 11, s. 205-209, nr 12, s. 231--232; R. Heising, *O pielęgnowaniu głosu dziecka*, MS 1929 nr 6-7, s. 102-103; *idem*, *O rejestrach głosowych*, MS 1929 nr 11, s. 159-161; *idem*, *Na marginesie ćwiczeń głosowych*, MS 1930 nr 5, s. 107-109; K. Hławiczka, *Wprowadzenie w diatonikę w myśl zasad metody tonic-solfa*, MS 1929 nr 11, s. 156-158; nr 12, s. 183-186; 1930 nr 1, s. 7-11, nr 6-7, s. 133-136; *idem*, *Modulacja w metodzie Tonic Solfa*, MS 1931 nr 2, s. 35-38; *idem*, *Opracowanie chromatyki*, MS 1931 nr 6, s. 135--143; *idem*, *Technika opracowania pieśni*, MS 1931/32 nr 4, s. 86-89; J. Kubicka, *O sposobach przeprowadzenia przygotowawczych ćwiczeń słuchowych i głosowych*, MS 1930 nr 5, s. 111-114; S. Krynicki, *Zespoły głosowe i instrumentalne w środowiskach wiejskich*, MS 1932 nr 2, s. 34-37; nr 3, s. 52-56; Z. Kwaśnicowa, *Śpiew w ruchu*,MS 1932/33 nr 9–10, s. 215-228; S. Ludkiewicz, *Krytyczne uwagi w sprawie nauki solfeżu i dyktatu muzycznego w szkołach muzycznych*, MS 1929 nr 3, s. 37-41; A. Maciejewski, *Orkiestra harmonijkowa w szkole powszechnej*, MS 1931/32 nr 7, s. 152-156; E. Makosza, *Jak prowadzę ćwiczenia głosowe w szkole*, MS 1930 nr 4, s. 83-85; ks. H. Nowacki, *Jak utworzyć w parafii chór chłopięcy*, MS 1931 nr 3, s. 60-61; J. Nowak, *Higiena głosu*, MS 1931/32 nr 5, s. 99-104; *idem*, *Śpiewający las*, MS 1931/32 nr 8, s. 178-181; F. Piasek, *Nauka gry na instrumentach – a nauka śpiewu*, MS 1930 nr 1, s 5-7; *idem*, *Nauka śpiewu – a nauka języka ojczystego*, MS 1931 nr 2, s. 39-41; J. Reiss, *Audycja szkolna*, MS 1932/33 nr 6, s. 116--120, nr 7, s. 146-147; F. Szczepanowska, *Uwagi o rytmice*, MS 1929 nr 6-7, s. 98-100; *eadem*, *Metoda Jaques-Dalcroze'a*, MS 1931/32 nr 7, s. 143-147; J. Wierzbińska, *Powtarzanie materiału naukowego w szkole ogólnokształcącej*, MS 1930 nr 2, s. 34-36; S. Wysocki, *O audycjach w szkole ogólnokształcącej*, MS 1929 nr 8-9, s. 118-122; *idem*, *Kilka ważnych zagadnień w związku z nauczaniem początków solfeżu*, MS 1929 nr 12, s. 177-180; *idem*, *Rola linii akordowych w mojej*

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Elementem obecnym w czasopiśmie były również problemy ówczesnych mediów, które w jakiś sposób wpływały na kształt edukacji muzycznej. Do szkół docierało radio, posiadały one też gramofony z płytami. Toteż niektóre teksty poświęcone były wykorzystywaniu w edukacji muzycznej tych urządzeń[13].

Tematem stale obecnym w czasopiśmie była wreszcie korelacja i integracja zajęć muzycznych z innymi przedmiotami szkolnymi, na przykład z historią Polski. W tego rodzaju publikacjach opisywano rozmaite możliwości formalne, jakimi nauczyciel dysponuje w łączeniu tych obszarów, zarówno gdy chodzi o założenia ogólne i teoretyczne, jak i konkretne posunięcia praktyczne[14].

„Śpiew w Szkole"

„Śpiew w Szkole" (1933-1939) był miesięcznikiem wydawanym w Warszawie przez organ Sekcji Nauczycieli Muzyki i Śpiewu Związku Nauczycielstwa Polskiego, jako dodatek do „Głosu Nauczyciela". Przez kilka pierwszych numerów redaktorem naczelnym periodyku był Karol Hławiczka, od 1934 roku stanowisko to objął Tadeusz Mayzner, od 1935 roku zaś Ludwik Pawłowski. Przez cały okres ukazywania się wydawcę – Związek Nauczycielstwa Polskiego – reprezentował Stanisław Machowski.

W literaturze przedmiotu nie ma jednolitego stanowiska, czy „Śpiew w Szkole" stanowił kontynuację czasopisma „Muzyki w Szkole", czy też był odrębnym periodykiem powołanym na miejsce rozwiązanego. Edyta Kocięba-Goździela, analizując problematykę poruszaną w czasopiśmie, traktuje je jako kontynuację „Muzyki w Szkole"[15], jednak większość źródeł bibliograficznych opisuje obydwa czasopisma jako odrębne wydawnictwa ciągłe.

---

metodzie umuzykalniania, MS 1931/32 nr 5, s. 95-99; *idem*, *O metodach nauczania śpiewu w szkołach ogólnokształcących względnej i absolutnej*, MS 1932/33 nr 5, s. 93-96.

[13] Np.: J. Guzik, *Gramofon w służbie nauki śpiewu i innych przedmiotów*, MS 1931/32 nr 4, s. 84-85; Z. Lissa, *Radio a nauczanie muzyki w szkole*, MS 1932 nr 2, s. 29-33; S. Szczepkowska, *Polskie pomoce do nauki muzyki i śpiewu*, MS 1930 nr 10, s. 177-186; nr 11, s. 200-204; nr 12, s. 232-234.

[14] K. Hławiczka, *Możliwości korelacji przedmiotów muzycznych z innymi przedmiotami nauczania*, MS 1931/32 nr 6, s. 124-126; J. Seweryński, *Zestawienie elementarnej nauki śpiewu z innymi przedmiotami nauczania i ich zdobyczami z zakresu pedagogiki eksperymentalnej*, MS 1930 nr 2, s. 25-29; nr 3, s. 58-63; S. Rączka, *Nauka śpiewu a literatura polska w szkole*, MS 1931 nr 2, s. 27-35; S. Zetowski, *Muzyka a nauka historii polskiej w szkole średniej*, MS 1931/32 nr 7, s. 147-150; nr 9, s. 198-201.

[15] Por. E. Kocięba-Goździela, *Problematyka kształcenia głosu dziecka na łamach czasopisma „Śpiew w Szkole" (1933-1939)*, [w:] *Czasopiśmiennictwo okresu Drugiej Rzeczypospolitej jako źródło do historii edukacji*, red. I. Michalska, G. Michalski, Łódź 2010, s. 245.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

We słowie wstępnym do pierwszego numeru z 1934 roku redakcja czasopisma „Śpiew w Szkole" jako najważniejsze zadania postawiła sobie odzwierciedlanie ruchu pionierskiego w zakresie nauczania śpiewu i muzyki w szkołach, prezentowanie pomysłów, zdarzeń i idei z dziedziny wychowania muzycznego, przedstawianie działań sekcji muzycznych oraz propagowanie ideologii Związku Nauczycielstwa Polskiego. „Śpiew w Szkole", według założeń redakcji czasopisma, miał pomagać nauczycielom w sprostaniu wymaganiom stawianym przez nowy program nauczania w zakresie wychowania muzycznego[16].

W czasopiśmie nie zabrakło artykułów mających charakter typowo teoretyczny, jakkolwiek zamieszczano tu mniej tekstów problemowych, polemicznych, głosów w dyskusji niż w „Muzyce w Szkole". W zdecydowanej większości przypadków prezentowano natomiast konkretne pomysły i rozwiązania praktyczne, zawierające metodyczne wskazówki. Dość istotnym uzupełnieniem „Śpiewu w Szkole" były informacje o wydarzeniach polskich i zagranicznych dotyczące edukacji i kultury muzycznej oraz dodatki nutowe[17].

Wśród zagadnień metodycznych dominowały problemy kształcenia głosu dziecka. Poruszane były różne szczegółowe problemy związane ze śpiewem i emisją głosu, co wydaje się oczywiste z uwagi na fakt, iż nowe programy szkolne zakładały ograniczenie innych form kontaktu z muzyką – wiedzy o niej, teorii muzyki – na rzecz śpiewu. Wyraźnie widać w czasopiśmie chęć przybliżenia założeń nowego programu.

Sprawom właściwej emisji, możliwościom wokalnym dzieci, podstawom rozwoju i zasadom higieny głosu oraz ćwiczeniom aparatu głosowego wiele uwagi poświęcali Bronisław Romaniszyn[18] i Zofia Kruszewska[19]. Szczegółowe problemy związane z kształceniem głosu poruszali również inni, między innymi: Leonard Chyliński (wprowadzenie drugiego głosu w nauczaniu pieśni)[20], Marcin Szeligowicz (możliwości głosowe chłopców)[21], Józef Swatoń (wprowadzanie repertuaru wokalnego w poszczególnych klasach)[22] czy Franciszek Sadowski (problemy mutacji w śpiewie)[23].

[16] Artykuł wstępny, „Śpiew w Szkole", 1934 nr l, s. 1.

[17] Por. Kocięba-Goździela, *op. cit.*, s. 245.

[18] B. Romaniszyn, *Głos dziecka i jego kształcenie,* „Śpiew w Szkole" [dalej ŚS] 1933/34 nr 4, s. 70-71; S. Wasiak, *Śpiew jako przedmiot artystyczny*, ŚS 1933/34 nr 6, s. 152.

[19] Z. Kruszewska, *Estetyka i higiena głosu,* ŚS 1936/37 nr 6, s. 151.

[20] L. Chyliński, *Jak wprowadziłem drugi głos w nauczaniu śpiewu*, ŚS 1935/36 nr 8-9, s. 160--164.

[21] M. Szeligowicz, *Racjonalne wykorzystanie głosów chłopięcych*, ŚS 1938/39 nr 3, s. 42-43.

[22] J. Swatoń, *Stopnie trudności wokalnych z uwzględnieniem skali głosowej w poszczególnych klasach*, ŚS 1938/39 nr 3, s. 42-43.

[23] F. Sadowski, *Mutanci*, ŚS 1938/39 nr 4-5, s. 84-86.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

W zakresie kształcenia głosu dominowały teksty metodyczne, czasami tylko podejmowano rozważania na temat celowości i ogólnych założeń nowego przedmiotu szkolnego i roli w nim śpiewu. Zagadnienia te, a także kwestie dotyczące koniecznych kompetencji wokalnych nauczyciela muzyki, poruszał Stefan Wasiak[24]. Ujęcie problemowe roli śpiewu w wychowaniu, w tym w wychowaniu patriotycznym i estetycznym, odwołującym się do tradycji kultury polskiej oraz tradycji edukacji wywodzącej się od Jana Amosa Komeńskiego, Jeana Jakuba Rousseau oraz Henryka Pestalozziego, prezentowała Stanisława Reda[25]. Nie kwestionując znaczenia śpiewu, Stanisław Kazuro konsekwentnie wspierał wszystkie dążenia do uczenia nut i śpiewania piosenek z nut, a nie ze słuchu, oraz uczenia teorii i zasad muzyki[26].

Czasami też odwoływano się do doświadczeń zagranicznych. Zofia Kruszewska pisała o nowych metodach prowadzenia śpiewu dziecięcego na podstawie doświadczeń francuskich i szwajcarskich, takich dydaktyków, jak Maurice Chevais, Maurice Martenot czy Jacques Duhamel[27].

Zbliżonym tematycznie do dwóch prezentowanych periodyków było czasopismo „Nowa Muzyka w Szkole". Powołało go w 1938 roku Stowarzyszenie Nauczycieli Śpiewu i Muzyki w Szkołach Państwowych i Prywatnych. Ukazywało się ono w okresie trudności organizacyjno-finansowych Związku Nauczycielstwa Polskiego, na skutek których część czasopism była zamykana, a wydawanie czasopisma „Śpiew w Szkole" na pewien czas zawieszono[28]. Według dostępnych źródeł[29] oraz *Bibliografii polskich czasopism pedagogicznych* po wznowieniu tego czasopismo ukazało się jednak tylko pięć jego numerów[30]. Oprócz redaktora naczelnego, Karola Hławiczki[31] swoje teksty zamieszczali tu, między innymi, Stefan Wysocki[32],

[24] S. Wasiak, *Śpiew jako przedmiot artystyczny*, ŚS 1933/34 nr 7, s. 152.

[25] S. Reda, *Nauka śpiewu a wychowanie państwowe*, ŚS 1933/34 nr 1-2, s. 26.

[26] S. Kazuro, *Kilka uwag w sprawie nauki śpiewu*, ŚS 1938/1939 nr 4-5, s. 72-74; *idem*, *Realizacja tekstu w śpiewie*, ŚS 1936/37 nr 6, s. 60-61.

[27] Z. Kruszewska, *Nowy pogląd na prowadzenie śpiewu dziecięcego*, ŚS 1935/36 nr 5, s. 87-88.

[28] Zob. *Kilka słów od redakcji*, „Nowa Muzyka w Szkole" [dalej NMS] 1938 nr 1, s. 1.

[29] Czasopismo jest dostępne w bibliotekach Akademii Muzycznej w Katowicach i Uniwersytetu Akademii Muzycznej w Poznaniu.

[30] *Kilka słów od redakcji*..., s. 1. Por. również *Bibliografia polskich czasopism pedagogicznych*..., s. 117 oraz katalog NUKAT (http//www.nukat.edu.pl/cgi-bin/gw_2012_2/chameleon?skin=leader&Lang=pl [data dostępu: 10.10.2013]).

[31] K. Hławiczka, *Niewyzyskany problem metodologiczny*, NMS 1938 nr 1; *idem*, *Kłopoty nauczycieli śpiewu w szkołach bułgarskich*, NMS 1938 nr 4; *idem*, *Obecna sytuacja w dziedzinie nauczania muzyki w szkolnictwie ogólnokształcącym*, NMS 1938 nr 5.

[32] S. Wysocki, *Audycje muzyczne w gimnazjach i liceach*, NMS 1938 nr; *idem*, *Niebezpieczeństwo inscenizacji pieśni*, NMS 1938 nr 2; *idem*, *Nauczyciele śpiewu i muzyki w Polsce, łączcie się!*, NMS 1938 nr 3; *idem*, *Preludia Szopena na audycjach szkolnych*, NMS 1938 nr 5.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Wanda Kurzejówna[33], Zofia Lissa[34], Stanisław Lipiński[35], Franciszek Sadowski[36]. W czasopiśmie był też drukowany dodatek nutowy, w którym zamieszczano, między innymi, opracowania pieśni ludowych oraz kompozycje takich autorów, jak Feliks Rybicki czy Jan Maklakiewicz.

Inne czasopisma

1. Periodyki muzyczne

W okresie międzywojennym w zakresie publikacji periodycznych uaktywniają się regionalne towarzystwa i związki muzyczne propagujące muzyczną działalność kulturalną, promujące amatorskie uprawianie muzyki. Szczególnie aktywnymi regionami w zakresie upowszechniania śpiewu zbiorowego i gry na instrumentach były Śląsk i Wielkopolska. Tamtejsze towarzystwa regionalne wydawały, między innymi, takie tytuły, jak „Śpiewak Śląski" czy „Przegląd Muzyczny". W Warszawie ukazywał się „Chór", w Przemyślu zaś „Orkiestra".

Koła Śpiewacze na Śląsku (od 1922 roku Związek Śląskich Kół Śpiewaczych) wydawały czasopismo „Śpiewak Śląski" (1920-1939, 1946-1948 1985-). Przez pierwsze lata periodyk wydawany był w Bytomiu jako dwutygodnik, od 1922 roku regularnie ukazywał się w Katowicach jako miesięcznik. W 1926 roku zmienił tytuł na „Śpiewak. Miesięcznik literacko-muzyczny", od 1929 roku – na „Śpiewak. Miesięcznik Muzyczny". W 1932 roku przeszedł pod egidę Rady Naczelnej Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych w Warszawie. Ponownie pod patronat Związku Śląskich Kół Śpiewaczych w Katowicach powrócił w latach 1946-1948. Czasopismo zostało reaktywowane w 1985 roku jako kwartalnik przez Oddział Śląski Polskiego Związku Chórów i Orkiestr[37].

[33] W. Kurzejówna, *Jak należy postępować z dziećmi, które nie mają słuchu*, NMS 1938 nr 1, 2, 3, 5.

[34] Z. Lissa, *Słuchanie muzyki. Audycje muzyczne w gimnazjach ogólnokształcących*, NMS 1938 nr 3; *eadem*, *Muzyka w życiu młodzieży*, NMS 1938 nr 4.

[35] S. Lipiński, *Nauka muzyki w nowych programach zakładów kształcenia nauczycieli w Polsce i we Włoszech*, NMS 1938 nr 4.

[36] F. Sadowski, *Uwagi w związku z urządzaniem widowisk szkolnych*, NMS 1938 nr 5.

[37] Według katalogu NUKAT ostatni dostępny w bibliotekach numer „Śpiewaka Śląskiego" pochodzi z 2004 roku. Na podstawie dokumentu elektronicznego z 2011 roku można stwierdzić, że czasopismo do tegoż roku było wydawane, ale miało wyłącznie zasięg regionalny i ograniczało się do dokumentowania działalności śląskich amatorskich zespołów artystycznych. Por.: Oferta realizacji zadania publicznego, dokument elektroniczny Urzędu Miejskiego w Katowicach z dnia 12.05.2011: http://bip.um.katowice.pl/dokumenty/2011/5/13/1305292598.pdf [data dostępu: 22.08.2013].

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Poza informacjami z działalności śląskich zespołów muzycznych i szkół, w „Śpiewaku" publikowane były artykuły i rozprawy przybliżające muzykę (głównie przynależną do polskiej tradycji), nadto podstawy teorii muzyki, teksty o znaczeniu i wartości edukacji muzycznej[38] oraz mające charakter porad metodycznych dotyczących śpiewu i prowadzenia zespołów muzycznych[39]. Wydawane były również zeszyty specjalne – w latach 1928-1929 był to dodatek „Myśl Muzyczna"; publikowano także dodatki będące relacjami ze zjazdów organizacji śpiewaczych[40].

Wielkopolski Związek Kół Śpiewaczych w latach 1925-1931 wydawał w Poznaniu dwutygodnik „Przegląd Muzyczny"[41]. W okresie kilkuletniej działalności redaktorami pisma byli Henryk Opieński, Kazimierz Sikorski, Stanisław Wiechowicz. Czasopismo prezentowało różnorodne materiały, zarówno teoretyczne, jak i będące poradami praktycznymi w zakresie prowadzenia zespołów chóralnych[42]. W każdym numerze były dokonywane przeglądy innych czasopism, książ-

[38] Z tekstów publicystycznych o ideach i znaczeniu edukacji muzycznej w „Śpiewaku Śląskim" między innymi ukazały się: tekst podpisany „Oracz.", *Co nam stoi w drodze do postępu*?, „Śpiewak Śląski" [dalej ŚŚ] 1923 nr 8-9, s. 60-62; S. Ochs, *Rola wychowawcza chóru*, ŚŚ 1928 nr 10, s. 106--108; K. Hławiczka, *Uwagi w sprawie naszych chórów*, ŚŚ 1929 nr 10, s. 120-121; S. M. Stoiński, *Państwo a ruch śpiewaczy*, ŚŚ 1930 nr 1, s. 2-4; *idem*, *Znaczenie społeczne śpiewu chórowego*, ŚŚ 1930 nr 2, s. 18-20; *idem*, *Wpływ śpiewania na zdrowie fizyczne*, ŚŚ 1930 nr 4, s. 49-53; W. Toczyłowska, *O nauce śpiewu solowego*, ŚŚ 1932 nr 3, s. 36-39; S. M. Stoiński, *O wielkich celach naszej pracy śpiewaczej*, ŚŚ 1932 nr 10, s. 138-139; S. Kazuro, *W sprawie nauczania muzyki w szkołach*, ŚŚ 1932 nr 11, s. 156; S. Śledziński, *W sprawie „rzeczowej" dyskusji o nauczaniu muzyki w szkołach ogólnokształcących*, ŚŚ 1933 nr 4, 5, s. 53-55, 68-69; S. M. Stoiński, *O ostateczne cele ruchu śpiewaczego*, ŚŚ 1933 nr 9, s. 113-115; *idem*, *„Śpiew"... „Śpiewanie"*, ŚŚ 1933 nr 10, s. 131-134; J. Reiss, *Chór i jego posłannictwo społeczne*, ŚŚ 1935 nr 3, 4, 5, s. 38-39, 50-51, 71-73; S. Niewiadomski, *Czy radio umuzykalnia?*, ŚŚ 1936 nr 1, s. 3-4.

[39] W „Śpiewaku Śląskim" w z zakresu porad metodycznych ukazały się między innymi: *O nauce śpiewu* [tekst niepodpisany], ŚŚ 1921 nr 3, s. 19-21; W. Rzepko, *Dyrygent jako kierownik zespołów chórowych*, ŚŚ 1921 nr 4 i 5, s. 30, 37-38; *O pieśni i jej wykonaniu* [tekst niepodpisany], ŚŚ 1921 nr 7, s. 51-53; *O dyrygowaniu* [tekst niepodpisany], ŚŚ 1922 nr 16, s. 121-123; F. Sachse, *Ćwiczenia chórowe*, ŚŚ 1925 nr 10-11, s. 29-50; *idem*, *Do metodyki umuzykalniania*, ŚŚ 1926 nr 8-9, s. 10-12; S. M. Stoiński, *Słuch i jego wyszkolenie*, ŚŚ 1927 nr 7-8, s. 71-72; H. Gal, *Technika i nauczanie śpiewu chórowego*, ŚŚ 1929 nr 1, s. 4-5; R. Heising, *O poprawną emisję głosową w naszych chórach*, ŚŚ 1929 nr 4, s. 39-40; S. M. Stoiński, *O oddechu w śpiewie chóralnym*, ŚŚ 1930 nr 1, s. 4-8; S. Kazuro, *O metodach nauczania śpiewu w szkołach ogólnokształcących względnej i absolutnej*, ŚŚ 1932 nr 12, s. 174-176.

[40] Czasopismo „Śpiewak Śląski" jest dostępne w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej: http://www.sbc.org.pl/dlibra/publication?id=16096&tab=3, por.: M. Komorowska, *Polska prasa muzyczna w okresie 1945-2000*, Warszawa 2001, s. 12; *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych...*, s. 251-254.

[41] Czasopismo „Przegląd Muzyczny" jest dostępne w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=123610&tab=3.

[42] W „Przeglądzie Muzycznym" formę porad metodycznych między innymi miały: L. Barblan--Opieńska, *O pracy wokalnej nad chórem*, „Przegląd Muzyczny" [dalej PM]1927 nr 11, s. 8-10;

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

żek i nut, podawano także informacje z zakresu organizacji i działalności ruchu chóralnego w Polsce. W mniejszym zakresie eksponowane były formy publicystyczne, a na łamach tego periodyku nie były prowadzone dyskusje na temat idei pedagogiczno-muzycznych czy dotyczące rozwiązań strukturalnych szkolnictwa. Do niektórych numerów dołączane były dodatki nutowe.

Z inicjatywy Jana Maklakiewicza w Warszawie w latach 1934-1939 było wydawane specjalistyczne czasopismo „Chór. Miesięcznik poświęcony muzyce chóralnej". Poruszano w nim problemy związane z działalnością dyrygencką, z prowadzeniem i kierowaniem amatorskich zespołów śpiewaczych. Przez pierwszy rok działalności „Chór" zdecydowanie odróżniał się od „Śpiewaka Śląskiego" czy „Przeglądu Muzycznego", które to czasopisma głównie opisywały i propagowały działalność śpiewaczą. „Chór" zaś w znacznie większym zakresie był poradnikiem metodycznym, czasopismem dydaktyczno-muzycznym. W słowie wstępnym redakcja pisała, iż chce, aby pismo było potrzebne wszystkim dyrygentom, kierownikom chórów i chórmistrzom – chce „zaradzać najbardziej palącym potrzebom chórów polskich"[43]. Pragmatyczny wymiar czasopisma był obecny we wszystkich jego numerach z roku 1934, nie tylko w stałym dziale „Rady dla chórmistrzów i chórzystów", ale i na innych szpaltach.

Sytuacja nieco zmieniła się po objęciu patronatu przez Zjednoczenie Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych w 1935 roku. Od tego momentu znacznie więcej miejsca w czasopiśmie zajmowały działy kronikarskie, rejestrujące poczynania organizacji i stowarzyszeń. Działy metodyczne wypierane były przez informacje o działalności wydawcy czasopisma i o życiu śpiewaczym w Polsce. Niemniej zapoczątkowana struktura czasopisma, w której ważnymi elementami były teksty ogólne o muzyce chóralnej oraz porady praktyczne i wskazówki dotyczące śpiewu chóralnego, utrzymała się przez cały okres wydawniczy.

Teksty ogólne o muzyce dotyczyły ważnych polskich kompozytorów muzyki chóralnej (na łamach periodyku można znaleźć analizy twórczości Stanisława Moniuszki, Jana Galla, Karola Szymanowskiego, Stanisława Niewiadomskiego) oraz różnych zagadnień związanych z historią muzyki wokalnej[44]. W zakresie porad metodycznych w czasopiśmie nie tylko zamieszczano wskazówki, jak prowadzić zespoły muzyczne, lecz także, jak interpretować muzykę chóralną, oraz praktyczne wskazania, jak pisać i opracowywać wielogłosową muzykę wokalną[45]. Czasami

R. Heising, *Dyrygent i jego zadania*, PM 1927 nr 12, s. 7-9; *idem*, *O poprawną emisję głosową w naszych chórach*, PM 1929 nr 2, s. 8-9.

[43] Redakcja, *Leć pieśni w dal!...,* „Chór. Miesięcznik poświęcony muzyce chóralnej" [dalej C], 1934 nr 1, s. 1-2.

[44] Np. J. Prosnak, *Kultura chóralna w dawnej i dzisiejszej Polsce*, C 1937 nr 5, 6, s. 8-9, 6-8.

[45] Np. S. Niewiadomski, *Jak powstaje pieśń chóralna*, C, cykl artykułów zamieszczany w latach 1934-1936, kontynuowany w latach 1937-1938 przez K. Hławiczkę; „Stary praktyk", *Co robić aby chór*

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

publikowano też teksty publicystyczne o nastawieniu polemicznym lub ideowym[46], a także artykuły ukazujące szersze perspektywy dla działań praktycznych, wyjaśniające uwarunkowania działalności dyrygenckiej[47]. Stałymi współpracownikami „Chóru" byli wybitni polscy kompozytorzy, chórmistrzowie i dydaktycy, muzykolodzy, tacy jak: Tadeusz Mayzner, Stanisław Niewiadomski, Stefan Śledziński-Lidzki, Jan Niezgoda, Feliks Starczewski, Jan Prosnak.

Ważnym elementem periodyku były – zamieszczane we wszystkich numerach pisma – nuty utworów chóralnych uznanych kompozytorów specjalizujących się w muzyce chóralnej, takich jak: Jan Maklakiewicz, Stanisław Kazuro, Stanisław Niewiadomski, Piotr Maszyński, Wacław Lachman, Antoni Orłowski, Stanisław Rączka, Bolesław Walek-Walewski, Karol Prosnak, Zygmunt Noskowski, Władysław Żeleński. Były to nowo powstałe utwory, jak również opracowania pieśni oraz wyjątków z oper Stanisława Moniuszki, Władysława Żeleńskiego i innych kompozytorów, dostosowane do możliwości technicznych chórów amatorskich. Przy utworach muzycznych pojawiały się komentarze dotyczące właściwego odczytania tekstu muzycznego, przybliżające dane utwory, wyjaśniające ich przesłanie, genezę powstania.

„Orkiestra. Miesięcznik poświęcony krzewieniu kultury muzycznej wśród orkiestr i towarzystw muzycznych w Polsce" wydawany był przez Spółkę Wydawniczą w latach 1930-1938 w Przemyślu i pełnił podobną rolę jak wyżej opisane pisma, z tym, że był ukierunkowany na amatorskie zespoły instrumentalne, a nie wokalne. W słowie wstępnym do numeru pierwszego jego redaktor naczelny, Józef Koffler pisał, iż „pragnie w nim wszystkim [...] orkiestrantom [...] radzić, pomagać, wykształcać i dokształcać, stać się niejako ich pismem organizacyjnym, ideową przystanią zbiorową dla wszystkich orkiestr Polski". I jak dalej pisze, chce rozszerzać horyzonty wiedzy, ale nie poprzez naukowe rozprawy, ale porównania, dowcipy i anegdoty i chciałby zajmować się nie tylko „muzyką poważną, ale i tak zwaną lekką"[48].

Przez cały okres wydawniczy czasopismo ukazywało się regularnie i starało się realizować cele wyznaczone w pierwszym numerze. Charakteryzowało się szerokim spektrum zainteresowań. Publikowane były eseje na temat kultury muzycznej,

śpiewał czysto w tonacji?, C 1934 nr 1, s. 12-13; S. Kazuro, *Zagadnienia muzyki wokalnej*, C 1935 nr 1, s. 12-15; S. Natanson, *W sprawie rytmiki i czystości intonacji w chórze*, C 1937 nr 12, s. 1-3.

[46] Np. S. Śledziński-Lidzki, *Rola chóru w kulturze muzycznej społeczeństwa*, C 1934 nr 1, s. 3-4; J. Strzelecka, *„Drga samo powietrze"*, C 1934 nr 1, s. 4-6; T. Mayzner, *Młodzież szkolna a chóry ludzi dorosłych*, C 1935 nr 1, s. 11-12; Redakcja, *Śpiewactwo polskie to szkoła nasza, praca uspołeczniająca, siła manifestacyjna i ideowa*, C 1937 nr 11, s. 1-3; Redakcja, *Pieśnią wychowamy młodzież*, C 1937 nr 11, s. 4.

[47] Np. J. Niezgoda, *Praca w dziedzinie śpiewactwa chóralnego zagranicą*, C 1935 nr 1, s. 1-4; P. Leliwa, *Smutne i radosne. Na marginesie chórów nauczycielskich*, C 1936 nr 1, s. 11-13; S. Sieja, *O naszą pieśń ludową*, C 1937 nr 1, s. 3-6; L. Surzyński, *Potrzeby narodowej kultury muzycznej*, C 1937 nr 4, s. 7-10.

[48] *Od Redakcji*, „Orkiestra" 1930 nr 1, s. 1-2.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

znaczenia i funkcji muzyki, teksty z zakresu teorii i historii muzyki, ale zawsze były to krótkie i przystępnie napisane artykuły z myślą o wspieraniu praktyki wykonawczej i zrozumienia istoty muzyki adresowane do szerokiego odbiorcy. Drukowane były też porady metodyczne, informacje o działalności orkiestr, wiersze, anegdoty, krzyżówki, zamieszczane też były okolicznościowe nuty[49].

2. Czasopisma muzykologiczne i popularnonaukowe

W czasopismach naukowych i popularnonaukowe z branży muzycznej w okresie międzywojennym niewiele znajdziemy odniesień do powszechnej edukacji muzycznej. Niemniej warto o nich pamiętać, gdyż publikujący w nich autorzy to najczęściej osoby o ugruntowanym autorytecie i zamieszczane w tych periodykach teksty posiadają dość istotne znaczenie dla pedagogiki muzycznej. W okresie międzywojennym było wydawanych kilka czasopism naukowych i popularnonaukowych z dziedziny muzyki, miedzy innymi: „Wiadomości Muzyczne", „Muzyka", „Kwartalnik Muzyczny", „Muzyka Polska".

Jednym z czasopism popularnonaukowych – które zgodnie z informacją zawartą w stopce redakcyjnej, zamieszczało teksty z zakresu teorii i historii muzyki, etnografii, muzyki kościelnej, estetyki oraz dotyczące zagadnień organizacyjno-zawodowych życia muzycznego w Polsce – był wydawany w latach 1925-1926 przez Warszawski Związek Muzyków miesięcznik ilustrowany „Wiadomości Muzyczne"[50]. W periodyku, oprócz tekstów *stricte* naukowych i popularnonaukowych, zamieszczano również teksty popularne i publicystyczne. Tematami były: problemy umuzykalniania dzieci i młodzieży poprzez różne formy aktywności[51], rozwiązania systemowe w zakresie edukacji muzycznej i kształcenia nauczycieli muzyki[52], praktyczne porady i opinie w zakresie treści i metod kształcenia muzycznego[53].

[49] Czasopismo „Orkiestra" jest dostępne na stronach Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego: http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication?id=13540.

[50] Czasopismo „Wiadomości Muzyczne" jest dostępne w Podlaskiej Bibliotece Cyfrowej: http://pbc.biaman.pl/dlibra/doccontent?id=1551&from=FBC oraz w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=204535&tab=3.

[51] Np.: J. Baranowska-Borowa, *Polska muzykalność a Święto Pieśni*, „Wiadomości Muzyczne" [dalej WM] 1925 nr 5-6, s. 167-168; J. Koral, O *naszej muzykalności*, WM 1925 nr 3, s. 90-92; E. Wrocki, *Umuzykalnienie a czytelnictwo*, WM 1926 nr 10, s. 1-2.

[52] Np.: W. Piotrowski, *Sprawozdanie z kursu instruktorskiego dla nauczycieli śpiewu i muzyki w szkołach średnich*, WM 1925 nr 2, s. 56-57; K. Zatorowski, *Nauka muzyki w szkole początkowej*, WM 1925 nr 7, s. 201-203; S. Kazuro, *W sprawie utworzenia wydziału dla nauczycieli śpiewu w szkołach ogólnokształcących – przy Konserwatorium Warszawskim*, WM 1926 nr 10, s. 23-24.

[53] Np. Z. Kruszewska, *Głos nauczycielki gry fortepianowej*, WM 1926 nr 10, s. 24-25.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

W Warszawie, w latach 1924-1938, pod redakcją Mateusza Glińskiego wydawany był „Miesięcznik ilustrowany. Muzyka". W periodyku publikowane były dodatki monograficzne, np. „Bulletin Musical de la revue Muzyka", „Jazz", dodatki ilustracyjne oraz dodatki nutowe – od 1927 roku pod nazwą „Biblioteka Nutowa Muzyki". Wydawane też były numery specjalne pod nazwą „Monografie Muzyczne"[54].

Typowym czasopismem naukowym z zakresu muzykologii, poświęconym teorii, historii i etnografii muzyki, był „Kwartalnik Muzyczny"[55], wydawany w latach 1928-1933 oraz 1948-1950 jako organ Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Muzyki oraz Towarzystwa Wydawniczego Muzyki Polskiej. W okresie międzywojennym redaktorami czasopisma byli Adolf Chybiński i Kazimierz Sikorski. Oprócz naukowych tekstów z zakresu muzykologii w „Kwartalniku Muzycznym" sporadycznie publikowano teksty z dziedzin pokrewnych, w tym z teorii kultury, estetyki, pedagogiki muzycznej[56].

„Muzyka Polska"[57] była czasopismem wydawanym w Warszawie w latach 1934-1939 przez Towarzystwo Wydawnicze Muzyki Polskiej. Na winiecie strony redakcyjnej zamieszczany był dopisek kwartalnik/miesięcznik poświęcony zagadnieniom życia muzycznego w Polsce. Redaktorami jego byli Adolf Chybiński, Kazimierz Sikorski, Teodor Zalewski. Bronisław Rutkowski, Julian Pulikowski, Konstanty Regamey, Michał Kondracki. Czasopismo programowo było bardzo zbliżone do „Kwartalnika Muzycznego". Również i tu, poza tekstami muzykologicznymi, były zamieszczane teksty związane z kulturą muzyczną oraz edukacją[58].

---

[54] Por. *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych...*, s. 142 oraz Z. Glińska, *Testament Mateusza Glińskiego*, Londyn 1982.

[55] Archiwalne numery „Kwartalnika Muzycznego" [dalej KM] są dostępne w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=195545&tab=3.

[56] W numerze 1928 nr 1 „Kwartalnika Muzycznego" ukazały się m.in. teksty: S. Furmanik, *O kulturze muzycznej w Polsce*, KM 1928 nr 1, s. 77-81; F. Starczewski, *Pierwsze zaczątki metod umuzykalnienia*, KM 1928 nr 1, s. 85-87.

[57] Archiwalne numery „Muzyki Polskiej" są dostępne w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/139029.

[58] W „Muzyce Polskiej" [dalej MP] z tekstów poruszających problemy edukacji muzycznej można wymienić m.in.: tekst zbiorowy *Zasadnicze zagadnienia współczesnej kultury muzycznej w Polsce*, którego autorami są Z. Mycielski, T. Ochlewski, S. Węsławski, F. Kulczycki, T. Szeligowski, Z. Dymmek, T. Zalewski, S. Wiechowicz, B. Rutkowski, R. Palester, M. Kondracki, F. R. Łabuński, MP 1934 z. 2, s. 85-131; Z. Lissa, *Badanie muzykalności a wychowanie muzyczne*, MP 1934 z. 3, s. 216-221; J. Freiheiter, *O umuzykalniającą naukę harmonii*, MP 1934 z. 3, s. 222--229; T. Ochlewski, *O. R. Muz*, MP 1934 z. 4, s. 332-334; S. Lidzki-Śledziński, *Dyletantyzm i amatorstwo*, MP 1934 z. 4, s. 301-304; M. Piotrowska, *Kilka uwag o audycjach w szkołach ogólnokształcących*, MP 1935 z. 5, s. 43-51; B. Romaniszyn, *O roli i znaczeniu dykcji w nauczaniu śpiewu*, MP 1935 z. 8, s. 55-279.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

3. Prasa społeczno-kulturalna

W okresie międzywojennym szczególnego znaczenia nabierają periodyki społeczno-polityczne i społeczno-kulturalne adresowane do szerokiego odbiorcy, wydawane w dużych nakładach. Fenomenem tamtego okresu stają się cieszące się ogromną popularnością pisma satyryczne[59]. Wśród prasy społeczno-kulturalnej, znajdziemy również tytuły poruszające problemy związane z kulturą muzyczną i edukacją. Na szczególną uwagę w tym zakresie przede wszystkim zasługują „Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie".

„Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie", wydawane były jako miesięcznik w latach 1925-1934 przez Związek Muzyków Pedagogów. Zgodnie z nagłówkiem tytułowym były poświęcone sprawom kultury muzycznej i twórczości literackiej. Redaktorem naczelnym periodyku był Władysław Gołębiowski. Ważnymi osobami dla czasopisma, stale współpracującymi, byli znakomici przedstawiciele świata muzycznego – muzykolodzy, kompozytorzy, profesorowie konserwatoriów i uniwersytetów, tacy jak: Adolf Chybiński, Józef Reiss, Witold Friemann, ks. Hieronim Feicht oraz Seweryn Barbag[60].

„Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie" skupiały się na relacjonowaniu i komentowaniu bieżących wydarzeń artystycznych i kulturalnych – przynosiły szeroki ogląd całego życia artystycznego, głównie muzyki i literatury, lecz również plastyki i teatru. Sprawozdania dotyczyły nie tylko Lwowa, lecz także ważnych wydarzeń z Polski i innych krajów. Jednym z celów miesięcznika była popularyzacja muzyki. Na łamach periodyku prowadzona była systematyczna edukacja w zakresie kultury muzycznej, przybliżane były najnowsze dzieła kompozytorów, prądy i kierunki artystyczne. Ważne miejsce zajmowały teksty z szeroko rozumianej pedagogiki muzycznej. W artykułach publicystycznych – esejach, felietonach, polemikach i dyskusjach, czasami też o charakterze naukowym – pisano o edukacji muzycznej dzieci i młodzieży, realizowanej zarówno w szkołach artystycznych, jak i ogólnokształcących, oraz w seminariach nauczycielskich. Na tematy związane z edukacją muzyczną w czasopiśmie wypowiadali się, między innymi: Seweryn Barbag, Wiktor Hausman, Stanisław Kazuro, Karol

[59] Między innymi: „Mucha", „Wolna Myśl – Wolne Żarty", „Trubadur Polski", „Trubadur Warszawy", „Szpilki", „Cyrulik Warszawski", „Kabaret".

[60] Por. A. Hutnikiewicz, *Życie artystyczne Lwowa w latach międzywojennych*, „Semper Fidelis. Pismo Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, 1994 nr 3 (tekst dostępny na http://www.lwow.com.pl/semper/hutnikiewicz.html [data dostępu: 16.08.2013]); V. Przerembska *„Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie" (1925-1934) w dyskusji nad wychowaniem muzycznym młodzieży szkolnej*, [w:] *Czasopiśmiennictwo okresu Drugiej Rzeczypospolitej*..., s. 229-230 oraz *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych*..., s. 121.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Hławiczka, Zofia Lissa, Stefania Łobaczewska, Józef Reiss, Zofia Swiątkowska, Stefan Śledziński, Franciszka Ungerfeld, Stefan Wysocki.

Na szczególną uwagę zwraca cykl artykułów zamieszczony w latach 1925--1927 pod wspólnym tytułem *Muzyka w szkołach ogólnokształcących*[61], w którym analizowano ówczesny stan edukacji muzycznej w szkołach powszechnych, średnich i w seminariach nauczycielskich, wskazywano braki i niedoskonałości kształcenia, dyskutowano na temat nowych programów ministerialnych, praktyki szkolnej uczenia śpiewu, pozalekcyjnych i pozaszkolnych form umuzykalniania, w tym na temat chórów i orkiestr szkolnych, Świąt Pieśni. Warto nadmienić, iż z uwagi na fakt szerokiego zainteresowania tym cyklem, artykuły te zebrano i wydano jako oddzielną broszurę[62]. Osobną, krótszą, ale też istotną pozycją był cykl *Muzyka w seminariach nauczycielskich*[63].

Część tekstów dotyczyła fundamentalnych problemów pedagogiki muzycznej. Do istotnych tu zagadnień należały rola muzyki w wychowaniu i cele wychowania muzycznego, które najczęściej sprowadzano do rozwijania ogólnej kultury estetycznej jednostki i społeczeństwa[64].

W piśmie pojawiały się też teksty związane z zainteresowaniami muzycznymi młodzieży. Na szczególną uwagę zasługuje tu wspomniany artykuł Józefa Reissa[65], który nie tylko opisuje i diagnozuje stan zainteresowań, ale i wskazuje na przyczyny tego stanu, między innymi, zwraca uwagę na niski poziom szkolnych orkiestr muzycznych, częste występy muzyczne młodzieży i nadmiar muzyki słuchanej przez radio. W podobnym tonie utrzymany jest artykuł Zofii Lissy[66]. Na problem radia – które z jednej strony dostarcza wiele różnorodnej muzyki i zaznajamia z literaturą muzyczną, z drugiej zaś wytwarza przesyt i zobojętnienie dla muzyki – zwróciła również uwagę Franciszka Ungerfeld[67].

---

[61] Artykuły z cyklu *Muzyka w szkołach ogólnokształcących* ukazały się m.in. w numerach: 1925 nr 9, 10, 11, 13; 1927 nr 1, 2, 3.

[62] Por. Przerembska *„Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie"*..., s. 233.

[63] Artykuły z cyklu *Muzyka w seminariach nauczycielskich* ukazały się m.in. w numerach: 1925 nr 7, 1927 nr 5.

[64] W „Lwowskich Wiadomościach Muzycznych i Literackich" z tekstów dotyczących fundamentalnych problemów pedagogiki muzycznej między innymi zamieszczono: J. Reiss, *Muzyka jako czynnik wychowawczy*, „Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie" [dalej LWML] 1928 nr 4, (29), s. 1; *idem*, *Jak budzić wśród młodzieży zamiłowanie do muzyki*, LWML 1929 nr 3 (40); S. Łobaczewska, *Problemy współczesnej estetyki muzycznej*, LWML 1931, nr 2 (63); Z. Lissa, *O postęp w pedagogice muzycznej*, LWML 1931 nr 4 (65), s. l; F. Ungerfeld, *Postęp w pedagogice muzycznej a praktyka*, LWML 1931 nr 5 (66); S. Barbag, *Żywa muzyka jako źródło wychowania muzycznego*, LWML 1931 nr 6 (67), s. 1-2.

[65] Reiss, *Jak budzić wśród młodzieży zamiłowanie do muzyki*...

[66] Z. Lissa, *O słuchaniu nowej muzyki*, LWML 1930 nr 12.

[67] F. Ungerfeld, *Muzyka a młodzież dzisiejsza*, LWML 1929 nr 4 (41).

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Nowe programy kształcenia muzycznego w szkolnictwie powszechnym, wprowadzone na początku lat trzydziestych, stały się pretekstem do szerszej polemiki, którą na ten temat prowadziły, między innymi, Zofia Lissa i Stefania Łobaczewska[68]. Gorące dyskusje wywoływały metody nauczania śpiewu (solfeżu). I spór nie rozpościerał się tylko na osi względnych i absolutnych metod nauczania, ale dotyczył także zakresu ćwiczeń i stopnia ich trudności, znaczenia dla nauki śpiewu i rozwoju kompetencji muzycznych wiadomości z teorii muzyki. Głównymi oponentami w tej dyskusji byli Stanisław Kazuro, Karol Hławiczka, Stefana Śledziński, Bronisław Rutkowski, Stefan Wysocki i Wiktor Hausman[69].

W czasopiśmie nie zabrakowało też publikacji z zakresu psychologii muzyki oraz przybliżających zagraniczne koncepcje edukacyjne[70]. Nie zamieszczano zaś w periodyku tekstów *stricte* dydaktycznych i metodycznych, tylko czasami niektórzy autorzy nawiązywali do określonych form i metod kształcenia muzycznego, rozbudzenia wśród dzieci i młodzieży zainteresowań muzycznych.

Wśród czasopism społeczno-kulturalnych „Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie" w sposób szczególny zorientowane były na problemy edukacji i kultury muzycznej społeczeństwa. Warto jednak wymienić także inne tytuły, które sporadycznie podejmowały te problemy. Były to, między innymi: Miesięcznik „Rytm" o podtytule „Miesięcznik Muzyczny", wydawany w Warszawie w latach 1922-1930 przez Zjednoczenie Związku Muzyków Polskich (od 1925 roku Związek Zawodowy Muzyków)[71]; „Przegląd Artystyczny. Dwutygodnik dla spraw teatru, muzyki, kinematografii, sztuk plastycznych, literatury i życia społecznego", wydawany i redagowany przez Feliksa Jordana Lubierzyńskiego w Warszawie w latach 1925-1939[72]; „Wiadomości Literackie" – tygodnik społeczno-kulturalny wydawanym w latach 1923--1939 w Warszawie, adresowany do inteligencji; ilustrowany tygodnik „Bluszcz" – adresowany do kobiet; „Tygodnik Ilustrowany"; kwartalnik kulturalno-religijny

[68] Z. Lissa, *O postęp w pedagogice muzycznej*, LWML 1931, nr 4 (65), s. l; S. Łobaczewska, *Jeszcze o postąp w pedagogice muzycznej*, LWML 1931 nr 5 (66), s. 1.

[69] W „Lwowskich Wiadomościach Muzycznych i Literackich" z tekstów dotyczących metod nauczania śpiewu zamieszczono między innymi: S. Kazuro, *O metodach nauczania śpiewu w szkołach ogólnokształcących. Metoda względna i absolutna*, LWML 1932 nr 39; S. Śledziński, *W sprawie „rzeczowej" dyskusji o nauczaniu muzyki w szkołach ogólnokształcących*, LWML 1933 nr 73, s. 4; W. Hausman, *Tolerowanie i popieranie analfabetyzmu muzycznego*, LWML 1933 nr 79; *idem*, *Jeszcze w sprawie pielęgnowania analfabetyzmu muzycznego w szkołach*, LWML 1934 nr 83.

[70] J. Reiss, *Na czym polega muzykalność?*, LWML 1928 nr 12 (37), s. 1; Z. Swiątkowska, *Metoda E. Jaques-Dalcroze'a*, LWML 1927, nr 11 (24), s. 1.

[71] Między innymi, z tekstów dotyczących edukacji muzycznej w miesięczniku „Rytm" opublikowano: T. Joteyko, *Stosunek nauczycieli do obowiązkowego nauczania muzyki w szkołach ogólnokształcących*, „Rytm" 1924 nr 14; S. Kazuro, *Wielkiej doniosłości ustawa Ministerstwa WRiOP*, „Rytm" 1924 nr 14.

[72] Por. *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych...*, s. 199.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

„Verbum"; tygodnik publicystyczno-kulturalny „Prosto z mostu"; czasopismo społeczno-kulturalne i literackie „Nowa Kultura"; miesięcznik „Przegląd Warszawski"; pismo społeczno-kulturalne publikowane we Lwowie „Sygnały"; ilustrowane pismo społeczno-kulturalne „Światowid" wydawane w Krakowie.

4. Pisma muzyczno-liturgiczne

Istotnymi dla edukacji muzycznej były też pisma ukazujące się pod patronatem Kościoła, związane głównie z muzyką kościelną. Wydawane w różnych diecezjach, były przeznaczone przede wszystkim dla licznej rzeszy organistów kościelnych. Miały służyć radą i pomocą w praktyce muzyczno-liturgicznej, wspierać w sprawach zawodowo-organizacyjnych, dostarczać wiedzy, która pomocna byłaby w samorozwoju zawodowym. Publikowane były krytyczne analizy muzyki liturgicznej oraz uznanych, historycznych dzieł muzyki sakralnej. W niektórych z tych czasopism zamieszczano dodatki nutowe, zarówno muzyki organowej, jak i wokalnej, w tym chóralnej. Czasopisma te ze względu na fakt, iż Kościół miał duży wpływ na kształtowanie kultury, w tym również kultury muzycznej, oraz z uwagi na obecną w tamtym okresie praktykę łączenia funkcji organisty i nauczyciela muzyki, pełniły ważną rolę w rozwoju edukacji muzycznej w Polsce. W okresie międzywojennym bardziej znaczącymi periodykami związanymi z muzyką sakralną były „Muzyka Kościelna" oraz „Hosanna".

„Muzyka Kościelna"[73] wydawana była w Poznaniu w latach 1926-1939 przez Związek Organistów Archidiecezji Gnieźnieńsko-Poznańskiej (od 1937 – Kolegium Organistów Polskich i Chórów Kościelnych). Redaktorami czasopisma byli Zygmunt Latoszewski, Wacław Faustman oraz Stanisław Siedlewski. Przez czternastoletni okres wydawniczy wielokrotnie zmieniano w nim podtytuły („Miesięcznik", „Pismo poświęcone muzyce kościelnej i liturgii", „Miesięcznik poświęcony muzyce kościelnej i liturgii", „Miesięcznik dla organistów") oraz częstotliwość (w latach 1935-1936 oraz 1939 roku ukazywał się jako dwumiesięcznik). W czasopiśmie dużo miejsca poświęcano zagadnieniom muzykologicznym oraz teologicznym, w tym również znaczeniu muzyki w liturgii. Istotnymi problemami poruszanymi w periodyku były muzyka chóralna i prowadzenie chórów parafialnych[74].

[73] Czasopismo „Muzyka Kościelna" jest dostępne w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=146661&tab=3; por. *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych...*, s. 157.

[74] W „Muzyce Kościelnej" o prowadzeniu chórów parafialnych między innymi opublikowano: Z. Latoszewski, *O wzorowy śpiew chórowy*, „Muzyka Kościelna" [dalej MK] 1927 nr 3, 4, s. 65-

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

„Hosanna”[75] z kolei to czasopismo liturgiczno-muzyczne wydawane w latach 1926-1939 w Tarnowie i w Warszawie (od 1929 roku przez Towarzystwo Muzyki Liturgicznej, a od 1938 roku przez Oblatów Benedyktyńskich). Jego redaktorami byli ks. Wojciech Orzech i ks. Henryk Nowacki. Podobnie jak w przypadku „Muzyki Kościelnej”, wielokrotnie zmieniane były podtytuły (między innymi na stronie tytułowej figurowało: „Miesięcznik poświęcony sprawom muzyki kościelnej i religijnej z dodatkiem nutowym”, „Miesięcznik dla muzyki kościelnej”, „Dwumiesięcznik muzyki kościelnej”) oraz częstotliwość ukazywania się.

„Hosanna”, przez czteroletni okres ukazywania się w Tarnowie, posiadała bardzo indywidualne rysy. Publikowane teksty odznaczały się przystępnością i popularyzatorskim charakterem. W tamtym okresie mniej w tym periodyku znajdziemy tekstów analitycznych i naukowych, więcej zaś nastawionych na praktykę. Głównymi celami postawionymi sobie przez redakcję, jak można przeczytać we słowach wstępnych, był rozwój praktyki muzyki liturgicznej, powrót do tradycji chórów kościelnych śpiewających z prezbiterium, czynniejszy udział poprzez muzykę wiernych w liturgii, współpraca na polu nauczania pieśni religijnych ze szkołami, wprowadzenie na szerszą skalę śpiewów liturgicznych w języku polskim[76]. Widać wyraźnie, że muzykę religijną (liturgiczną) ks. Wojciech Orzech traktuje jako element kultury, a pracę organisty jako misję edukacyjną[77]. Czasopismo w tamtych latach odznaczało się estetycznym składem, ozdobnym liternictwem i staranie dobranymi elementami graficznymi, ilustracjami i rysunkami. Każdy numer zawierał nuty z nowo opracowanymi kościelnymi utworami chóralnymi oraz organowymi. Po przeniesieniu czasopisma do Warszawy oraz zmianie wydawcy i redaktora naczelnego czasopismo straciło swój profil. Zaczęły w nim dominować teksty teologiczne i muzykologiczne, dodatki nutowe zamieszczane pod nową redakcją na początku sporadycznie i wyłącznie z fragmentami chorału gregoriańskiego, w końcu zaprzestano publikacji periodyku.

-66, 92-94; S. Wojciechowski, *Jak zakładać i prowadzić chóry kościelne*, MK 1927 nr 8, s. 157--159; W. Gieburowski, *Zadania żeńskich chórów kościelnych*, MK 1928 nr 2, s. 24-26; L. Barblan--Opieńska, *O pracy wokalnej nad chórem*, MK 1928 nr 2, s. 26-29; W. Faustman, *Chór parafialny a rządca kościoła*, MK 1928 nr 10, s. 175-176; Z. Latoszewski, *O dyrygowaniu chórem kościelnym*, MK 1931 nr 12. s. 150-155; J. Nowak, *Uwagi o prowadzeniu chórów*, MK 1939 nr 1, s. 10-16.

[75] Czasopismo „Hosanna” jest dostępne w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/141243, por. *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych...*, s. 86.

[76] Redakcja, *Do celu*, „Hosanna. Miesięcznik dla muzyki kościelnej” [dalej H] 1928 nr 1, s. 1-3; W. Orzech, *Niezmienne stanowisko*, H 1929 nr 1, s. 1-6.

[77] Z tekstów o walorach edukacyjnych w „Hosannie” możemy między innymi znaleźć: tekst sygnowany „Chorodidaskalos”, *Jak zorganizować chór mieszany z głosami chłopięcymi?*, H 1926 nr 11, s. 6-8; W. Orzech, *Śpiew kościelny młodzieży szkolne*j, H 1927 nr 3, s. 36-38; H. Weryński, *Śpiew kościelny w szkole powszechnej*, H 1927 nr 3, s. 43-44; J. Pacuła, *O dźwignięciu muzyki i śpiewu kościelnego słów kilka pod rozwagę*, H 1927 nr 3, s. 44-45.

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

Innymi czasopismami, które również muzykę kościelną i pracę organisty traktowały jako element kultury i edukacji muzycznej, były: „Kierownik Chórów. Miesięcznik poświęcony sprawom organistów" – wydawany w latach 1926-1935 w Częstochowie; „Chór Parafialny. Czasopismo muzyczne Stowarzyszenia Chórów Kościelnych Diecezji Przemyskiej Obrządku Łacińskiego" – dwumiesięcznik wydawany w latach 1936-1939 w Przemyślu; „Kultura Muzyczna. Pismo poświęcone sprawie krzewienia kultury muzycznej w Polsce" – miesięcznik wydawany tylko przez jeden rok (1922) przez Kolegium Polskich Organistów Chórmistrzów, którego redakcję tworzyli Stanisław Kazuro i Jan Jurkiewicz; „Echo Muzyczne. Miesięcznik poświęcony muzyce kościelnej i świeckiej oraz zespołom muzycznym i teatralnym" wydawane w latach 1924-1937 w Chicago, dostępne również w Polsce[78].

***

Ten syntetyczny przegląd prasy z pierwszej połowy XX wieku, która na swoich łamach poruszała problemy powszechnej edukacji muzycznej, pokazuje przede wszystkim jej ogromne znaczenie dla kształtowania myśli i rozwoju praktyki. Uderzająca jest zarówno wielość i różnorodność periodyków, jak i zamieszczanych w nich artykułów. Edukacji muzycznej poświęcone były periodyki adresowane do różnych grup społecznych, do nauczycieli pracujących w szkołach powszechnych i gimnazjach, osobne czasopisma wydawane były dla chórmistrzów, dyrygentów amatorskich orkiestr, organistów kościelnych. Problemy kultury muzycznej i edukacji w wymiarze powszechnym były poruszane w czasopismach społeczno-politycznych i kulturalnych w mniejszym zakresie w czasopismach *stricte* naukowych i popularnonaukowych. Prasa z tamtego okresu była podstawowym nośnikiem informacji, równocześnie miejscem ścierania się i krystalizowania poglądów. Zawiera w sobie wielkie bogactwo myśli, które mogłyby i powinny być inspirujące dla osób obecnie zajmujących się edukacją muzyczną.

Summary

In the interwar years the press was the main medium that provided specialist knowledge, current information, or entertainment. It is from the articles in the press of that time that we can learn a lot about the universal music education in that period. These articles

[78] Por. *Centralny katalog polskich czasopism muzycznych...*, s. 68,

Pobrane z czasopisma Annales L - Artes **http://artes.annales.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 14:41:06

are an invaluable source of knowledge: both in the field of educational practice and in the sphere of ideas, thoughts, discourse, and normative and axiological assumptions.

The present paper is a comprehensive approach to the issues concerning universal music education that were discussed in specialist and socio-cultural periodicals of that time. The purpose of the study is not to analyze in detail but to present a general description of the content found in the available sources. Nevertheless, even this superficial treatment enables one to perceive the state of education and the principal themes of discussions on music education held during the interwar period.

The survey of the interwar press takes into account over a dozen titles representing teaching/methodology journals and some periodicals dealing with other subjects. They are "Muzyka w Szkole" [Music at school], "Śpiew w Szkole" [Singing at school], "Nowa Muzyka w Szkole" [New Music at school], "Śpiewak Śląski" [the Silesian singer], "Przegląd Muzyczny" [Music review]" "Chór" [Choir], "Orkiestra" [Orchestra], "Muzyka Kościelna" [Churhc music], "Hosanna", "Wiadomości Muzyczne" [Music news], "Muzyka" [Music], "Kwartalnik Muzyczny" [Music quarterly], "Muzyka Polska" [Polish music], "Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie" [Lvov literary and music news]. The characteristics of the content of these periodicals provokes the following reflections: despite the passage of time many questions and problems of universal music education have not lost their relevance at all; both articles on teaching methods and the texts discussing theory can be highly inspiring even today, not only to scholars interested in the subject but to ordinary readers as well.